

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

Nyårsdagen 2016

Kära vänner,

Under året som gått har jag haft förmånen att, åtminstone vid något tillfälle, personligen träffa de flesta av er som tillhör Ekumeniska Kommuniteten, liksom er som just nu prövar ett eventuellt beslut att avlägga löfte för att bli medlemmar i kommuniteten. Jag vill inleda denna nyårshälsning med att tacka er alla för det år som ligger bakom. Det gäller också de många vänner till Bjärka-Säby och kommuniteten som läser dessa rader. Gång efter annan har jag känt något av det Paulus kände i mötet med sina trossyskon: när "han såg dem tackade han Gud och fylldes av tillförsikt".¹ Senare ger samme apostel uttryck för sin längtan efter att få möta sina systrar och bröder i tron, för att "vi tillsammans skall få tröst genom vår gemensamma tro, er och min".²

Ingen människa bär tron på egen hand. Ensam är inte stark. *Tillsammans* är ett av de viktigaste, och vackraste, orden i vårt språk. Det är bara "tillsammans med alla de heliga" som djupet och höjden, bredden och vidden i trons liv öppnar sig.³ Vi märker det i tidebönerna: visst ber vi dessa, också de gånger vi är ensamma, i tron att vi ber i gemenskap med hela den osynliga kyrkan på jorden och i himlen. Men att få be tillsammans med andra tillför bönen en energi som är oersättlig. Ännu tydligare är det naturligtvis när det kommer till eukaristin, som inte är möjligt att fira annat än tillsammans. I ortodox tradition tas detta *ad notam*: det är inte ens tillåtet för prästen att fira eukaristin själv, han måste vara tillsammans med åtminstone en annan person, så att de tillsammans kan gestalta kyrkan ("Där två eller tre är tillsammans i mitt namn...").

I denna enkla och självklara sanning finns också svaret på frågan varför Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby överhuvudtaget finns till. När vi finner källor och vägar för vår trosvandring som förnyar våra liv och blir av omistligt värde, möter vi också andra som druckit ur samma källor och följt samma leder. Igenkänning uppstår. Även utan många ord. Trots att vi kommer från olika bakgrund märker vi hur det är något som förenar oss. Ingen försöker övertyga någon annan om att det han eller hon funnit är "bättre". Visst kan vi dela vårt vittnesbörd, men inte i form av argument eller apologetik. Ännu mindre behöver vi försvara det vi funnit. Tiden prövar det mesta. Och glädjen över vad vi funnit är nog.

Det är ur sådan igenkänning Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby har växt fram. Och det är genom att vara en gemenskap som stärker tron och ger ömsesidig tröst, som kommuniteten har sitt existensberättigande. Av det skälet kan det aldrig vara ett egensyfte att vår kommunitet ska växa i numerär. Under de år jag varit preses har jag därför aldrig tillfrågat någon om han eller hon "vill bli medlem i Ekumeniska Kommuniteten". Den som vill ta ett eller ett par steg närmare kommunitetens gemenskap, gör det därför att man redan känner samhörighet. Och för att vara delaktig är det inte ens nödvändigt att formellt bli medlem. Allt vad kommuniteten inbjuder till är öppet för alla som önskar delta, alltifrån retreatter och

¹ Apg. 28:15.

² Rom 1:12.

³ Ef 3:18.

pilgrimsresor till våra årsmöten. (Det enda som endast medlemmar har möjlighet att göra är att rösta på årsmötet, om det skulle bli aktuellt.) Det är genom att vara delaktig, inte främst genom ett formellt medlemskap, som man delar Ekumeniska Kommunitetens liv.

Därför: Tack till alla er som det gångna året har uppmuntrat, tröstat och styrkt min tro, om det så bara varit i samband med ett hastigt möte! Och tack för era förböner, er värme och alla goda ord.

För vår gemensamma vandring har vi formulerat en så kallad "regel", sammanfattad i ett litet tunt häfte. Regeln sätter ord på vad som förenar oss och vad vi tillsammans vill sträcka oss mot. Läsning av något stycke ur regeln och reflektion över dess innehåll är en viktig del av vårt gemensamma sökande efter vägen framåt, och därför något jag vill uppmuntra oss att hålla levande när vi möts. En regel av detta slag – förebilden finns i de tidiga monastiska reglerna – är inte att likna vid en regelbok i ett sällskapsspel eller liknande. En sådan är knappast öppen för olika tolkningar, dess bokstav måste följas om inte kaos ska uppstå i spelet. En kloster- eller kommunitetsregel däremot är riktningsgivande och öppen för tolkning i olika tider och omständigheter. Den har funktionen att vara vägledande.

Det finns till exempel uttryck i regeln som vi återkommande behöver definiera för oss själva. Ett sådant är "det monastiska hjärtat". På sidan 4 i vår regel talas om hur stödet från en livsregel "formar det monastiska hjärtat, ett liv riktat åt ett håll".

Vad menar vi med ett *monastiskt hjärta*? Ordet kommer av grekiskans *monachos*, som gett oss det svenska ordet munk. När vi talar om den monastiska rörelsen är det alltså synonymt med klostertraditionen. Den språkliga betydelsen av ordet *monachos* är "en" eller "ensam", och kan tolkas som "odelad" eller som det heter i regeln, ett "liv riktat åt ett håll". Att söka en större ensamhet eller avskildhet kan tyckas motsäga det vi just sagt om värdet av delaktighet och betydelsen av att tro och vandra "tillsammans". Och här finns en paradox i munklivet, som gäller allt kristet och mänskligt liv. Klosterliv innebär förvisso att man söker ett större mått av ensamhet, i synnerhet i den mer radikala form som eremitlivet utgör. "Den som är munk är skild från allt och alla", säger en av munkfäderna från 300-talet, Evagrios av Pontos, i en klassisk definition. Men om vi stannar där får vi bara med halva definitionen. Han fortsätter: "... och förenad med allt och alla." Med andra ord: målet är den radikalast tänkbara erfarenheten av delaktighet och samhörighet med alla människor.

I Evagrios definition blir alltså det monastiska hjärtat en förutsättning för en djupare gemenskap mellan människor, ja med allt skapat. Hur ska det förstås? Motsatsen till det monastiska hjärtat är det splittrade och fragmenterade hjärtat, riktat åt tusen håll. Det behöver knappast sägas – vi vet det alla av erfarenhet – hur det just är vår inre söndring som försvårar för oss att vara närvarande inför varandra och därmed på djupet delaktiga i varandras liv, öden och berättelser.

Ett annat ord för monastisk skulle kunna vara *integrerad*, ett ord som också har innebörden att vara *ett* med sig själv. All andlig, och mänsklig, mognad syftar till att vi ska bli integrerade – hela – människor. Den stora östkyrkliga frälsningstanken om *theosis* – gudomliggörelse – innebär att delaktigheten av gudomlig natur fulländar den mänskliga naturen, så att vi blir de människor vi är skapade att vara. Trogna "det ansikte vi hade redan innan vi föddes", som det

ibland uttrycks. Som personer behöver vi bli integrerade människor. Den andliga vägledningen vill inte bara hjälpa människan att leva med sin "åkomma", så att hon klarar av att hantera sitt liv men utan att riktigt veta var felet sitter. Den vill leda henne till en inre pånyttfödelse, en förändring och förvandling, som får världen att framträda i ett nytt ljus.

När Bibeln talar om människans väg från barn till vuxen, beskrivs det "barnsliga" med bilden av att vi ännu ser "en gåtfull spegelbild", medan den vuxna människan ser "ansikte mot ansikte". Det är en väg från det "begränsade", som hindrar oss att klart se den andres ansikte, till det "fullkomliga": den kärlek som inte är stridslysten, inte skrytsam, inte uppblåst, utmanande eller självisk, som inte brusar upp och inte vill någon ont.⁴

I Paulus berömda lovsång till kärleken i Första Korinthierbrevets trettonde kapitel är kärleken ett tillstånd som svarar mot en fullt integrerad människas erfarenhet av tillvaron. Världen är inte längre en plats för jämförelse, omgivningen uppfattas inte som vare sig hot eller rivaler. Den integrerade människan är en universell människa, hon har, med Nya testamentets språk, blivit "allt för alla"⁵. Hon styrs inte längre av sitt ego, det fragment av jaget som ännu ser dunkelt och därför söker olika former av bekräftelse, utan har förankrat sin identitet i en inre, oförgänglig verklighet. Hon kan nu uppleva andras glädjeämnen och sorger som sina egna, men utan att låta sig behärskas av dem. Hon förhåller sig inte längre till världen utifrån de gränser vi drar upp, utan överskrider dessa i ett omfamnande av världen, av "allt som är sant ... upphöjt, rätt och rent, det som är värt att älska och akta" var hon än finner det, för att tala med Paulus.⁶

I denna upplevelse av en djup inre frihet, den frihet som Bibeln benämner "Andens frihet", blir människan "monastisk" i ordets verkliga mening: hon ser världen som en enda, trots att den ännu är djupt splittrad, hon uppfattar komplementaritet där andra ser motsättningar, och kan därför bidra med perspektiv och klarsyn i den mellanmänniskliga dialogen. Hon står kort sagt i fredens, samförståndets och enhetens tjänst, och är det något vårt samhälle är i desperat behov av så är det ledare som i denna mening är djupt integrerade människor. Fria från behovet att alltid försvara en ståndpunkt eller hävda sin egen förträfflighet.

Det är uppenbart att det är mognad i denna mening som en "monastisk spiritualitet" strävar mot. En Andens frihet som överskrider kulturella, konfessionella, politiska och andra begränsningar och istället skänker en vision präglad av vidd, djup och höjd när allt betraktas i ljuset av den sanning som är en och odelad. Här får också begreppet "katolicitet" sin rätta plats och innebörd. Det utesluter all aggressivitet och självhävdelse, eftersom endast den är "katolsk" – universell – i ordets djupare mening som förmår se hur sanningens ljus framträder i en mångfald av manifestationer, somliga klarare än andra, en del mer fullständiga än andra. Den monastiska människan – den integrerade, eller universella om man så vill – ser inte längre världen ur ett begränsat perspektiv, hon ser helheten. I just dessa termer beskriver Paulus mognadens väg: "När det fullkomliga kommer skall det begränsade förgå."⁷

Det säger sig självt att talet om mognad aldrig kan bli ett självupptaget eller inåtvänt projekt, som ger näring åt jämförelse och liknande. Varje sådan tendens blir en plågsam motsägelse. Verklig mognad gör tvärtom människan allt mindre upptagen av sig själv, också av hur hon

⁴ 1 Kor kap 13.

⁵ 1 Kor 9:22.

⁶ Fil 4:8.

⁷ 1 Kor 13:10.

betraktas och behandlas av andra, eftersom den egna identiteten inte längre finner sin bekräftelse i den värld där allt förgår och alla förr eller senare tas ifrån oss.

Den djupare identitet som skänker ett "monastiskt hjärta", är för den kristne därför inget annat än erfarenheten av det Paulus sätter ord på när han vittnar och säger: "Nu lever inte längre jag, utan Kristus lever i mig."⁸ Det är med andra ord frukten av en andlig nyfödelse, som inte sker utom genom en passage från död till liv. Därför innefattar också mognadsprocessen – vägen mot den fulla integrationen – de kriser som är en direkt följd av att Anden har börjat dra människan "ut ur henne själv". Det kristna talet om "den gamla människans död" är ett språkbruk som blir meningsfullt först i det ljuset. Och det vi behöver befrias från kan då inte sällan vara regelverk som mist sin dynamiska karaktär och blivit medel för kontroll, makt och en illusorisk känsla av trygghet.

Här finns inte minst i den monastiska rörelsens egen historia smärtsamma och lärerika exempel. En överdriven betoning på regler, ordningar och strukturer kan bli ett sätt att försäkra sig om att all utveckling underställs mänsklig kontroll. Som Thomas Merton med viss ironi uttrycker det inifrån klostret: "Vi aktar oss noga för att låta den helige Ande ta över!" Därför finns såväl i kloster, som i kyrkan i stort, en konstant och ofrånkomlig spänning mellan karisma och institution. En överdriven strävan att kontrollera kan leda till att Andens liv och gåvor neutraliseras. Detta kan även inträffa i miljöer med ett vidlyftigt tal om Andens frihet, vilket då visar sig vara inte mer än just tal, emedan ett fåtal kontrollerar uttrycken för denna frihet. Priset är i regel högt. I sådana miljöer frodas inte sällan olika slag av neuroser, intolerans, trångsynthet, tvångstankar, självspäkning och fanatism. Då räcker det inte att bara öppna fönstren för att få in frisk luft. Endast genom en djupgående kris som ifrågasätter hela den bestående ordningen kan något nytt födas.

Men erfarenheten visar att inte ens där institutionen blivit en tvångströja, går det att hindra enstaka personer från att bryta sig loss och nå en större mognad, även om dessa då framstår som udda och ibland hotfulla för dem som vakar över ordningen. För andra leder längtan efter större frihet, väckt av Andens djupa inre dragning, till en så allvarlig kris i förhållande till det sammanhang man är en del av, att det blir nödvändigt att lämna detta. Historien visar hur människor som kommit att bli pionjärer och banbrytare inte sällan befriat sig från sin samtids religiösa och sociala institutioner och oförskräckt gått sin egen väg. Detta är ingalunda riskfritt. För somliga har det lett till att man förirrat sig ut i andlighetens ödemarker, med isolation och ett bestående utanförskap som följd. Men andra förvärvade genom sitt uppbrott en integration – ett monastiskt hjärta – som blev många till liv och läkedom. Här räcker det att nämna de monastiska fäderna, sådana som Antonios den store och Benedictus av Nursia. Den senare hade av sina föräldrar sänts till Rom för högre studier vid slutet av 400-talet, men kände snart ett så starkt främlingskap i förhållande till det religiösa och sociala livet, att han bröt sig loss, lämnade staden och sökte ensamheten i bergen. Ett initiativ som skulle bli början till en andlig väckelse som kom att få långtgående och dramatiska följder med rik frukt för oändligt många.

Givetvis kan även bristen på institution och ordning bli förödande i en gemenskap där endast ett fåtal, om ens några, har mognat mot en större grad av integration. Regler och ordningar behövs endast så länge vi inte lever i kärleken, något som Jesus är mycket tydlig med i evangelierna: "Den som älskar sin nästa har uppfyllt lagen." I den moderna kulturen har vi dessutom vant oss vid att i långt högre grad än tidigare generationer leva rörliga liv, med så få regler som möjligt. Men trots att det är få ting som begränsar oss, är vi kanske inte alltid så fria som vi tror. I en sådan tid blir det ännu mer påtagligt hur ideal hämtade från klosterlivet representerar påtagliga begränsningar och därmed något vi både värjer oss för och lockas av.

⁸ Gal 2:20.

Den som vant sig vid att leva utan någon större disciplin är sannolikt i stort behov av den vägledning som en "monastisk ordning" innebär. Och denna har då, i sina olika former, alltid ett givet syfte: att befria människan från bidningar och egenvilja. Men just utifrån denna avsikt måste också all yttre disciplin, varje regel, ständigt prövas: leder den till den avsedda friheten?

Detsamma gäller vår egen kommunitets regel, i all dess enkelhet. Regeln kan aldrig ha ett egenvärde, och vi måste alltid vara uppmärksamma på faran att mönster skapas som alla förväntas anpassa sig till. All sådan anpassning kommer i längden att hämma verklig mognad. När så sker kan vi tala högljutt om tolerans, men toleransen sträcker sig inte längre än till dem som inte avviker från mönstret. Mot dem som verkligen mognar blir vi snarare intoleranta. När vi för samtal om vår regel och dess tillämpning, behöver vi därför hjälpas åt att söka en djupare förståelse av dess *inre mening*. Det innebär inte att regelns bokstav ska relativiseras, däremot kan och behöver den anpassas från person till person och från tid till annan. Det gäller även en sådan praktik som att be "en daglig tidebön", som vår regel kallar oss till. När vi använder oss av en ordning för detta – tidebönsboken – innebär det inte att vi uppfyllt regeln enbart för att vi läst eller bett vår dagliga tidebön. Målet är den "bön i anden", som med tiden får bönen att bli en dimension som är närvarande i allt vi gör, och inte bara något vi ägnar oss åt på en viss tid och i en viss form. Därför kan den yttre formen behöva anpassas. Det har hänt att jag gett personer i vår kommunitet rådet att inte alls använda sig av tidebönsboken, utan av ett betydligt enklare så kallat "breviarium", som i ett visst skede har visat sig bättre överensstämmande med såväl personens mentalitet som tidigare erfarenheter av bön. I allt vi gör måste vi hela tiden våga ställa oss frågan: befriar detta mig till en större glädje, lätthet och tacksamhet?

När vi går in i det nya året påminns vi om att det 2016 är 20 år sedan de första fröna såddes till det som kom att utvecklas till Ekumeniska Kommuniteten, något som också framgår av vår logotype. Hösten 1996 kom Thomas Jonsson och Bo Selander, de två första "bröderna", till Bjärka-Säby för att under ett par års tid leva på Nya Slottet. De spelade en avgörande roll för formandet av den livsregel som ännu gäller för livet som husfolk, liksom det stöd vi fick under de första åren av erfarna ordensbröder så som franciskanen Henrik Roelvink och benediktingen Ingmar Svanteson. Om detta finns mycket mer att säga, men låt oss återkomma till det i andra sammanhang.

Låt mig avslutningsvis, i årets första månadsbrev, bara säga att vi utöver retreatter och resor, vårt gemensamma Generalkapitel i augusti, liksom alla de lokala samlingar som hålls på olika platser, under året även kommer att inbjuda till ett antal temadagar för samtal i olika ämnen som är angelägna för oss som kommunitet. Alla av oss kommer inte att ha möjlighet att vara med varje gång, men genom att vi sprider ut dessa får vi flera tillfällen att mötas till fördjupande samtal och gemenskap inom kommuniteten. Jag återkommer till detta redan under januari månad. I slutet av denna månad kommer även kommunitetens råd och styrelse att mötas ett dygn för samtal och bön kring viktiga framtidsfrågor, och vi ber om era förböner inför den samlingen.

Därmed vill jag önska er alla ett rikt och välsignat nytt år!

Er i Kristus förbundne,

